

Barunica s Gvozda

Belina Barunica Castelli, koju sam vidio u podmakloj fazi njezina igranja te uloge, doimala se na prvi pogled kao glumačka afektacija, no ta izvještačenost prikrivala je tajne, istinu tog lika, a u završnim se prizorima potpuno izgubila i prerasla u animalističku borbu za život

U sezoni 1963./1964. obnašao sam dužnost direktora Drame Hrvatskoga narodnog kazališta u Zagrebu. Iz tog vremena dugo su ostale u sjećanju izvrsne predstave Shakespeareove *Mjere za mjeru* u režiji Koste Spaića i Šenoine *Ljubice*, koju je režirao Božidar Violić. Te sam sezone postavio *Luđakinju iz Chaillota* Jeana Giraudoux-a s Belom Krležom u naslovnoj ulozi, a Dino Radojević režirao je Sartreova *Đavla i dobrog Boga*. Bilo je to doba takozvanog *redateljskog kartela*.

Dana 14. veljače 1964. bio sam dežuran na predstavi u HNK-u. Po običaju, sjedio sam u kazališnom buffetu, kad se na vratima pojavio portir, koji me pozvao na portu da se javim na hitni telefonski poziv. Na telefonu je bila Bela Krleža. Pitala me kamo ću nakon predstave. „Idem kući.“ – odgovorio sam. „A biste li svratili do nas poslije predstave?“ – upitala me je. Nikad prije nisam bio pozvan kod Krležinih, tako da me je taj poziv iznenadio. „Ako želite, dovedite nekoga sa sobom. Poslat ćemo po Vas auto.“ Nazvao sam Boška Violića, u to smo vrijeme bili nerazdvojni, i on je rekao da će doći zajedno sa svojom tadašnjom suprugom, glumicom Sašom Dabetić. Završila je predstava, auto je bio parkiran pred glumačkim ulazom, ukrcali smo se i za nekoliko minuta stigli na Gvozd 23. Ušli smo u kuću, a na vrhu stepenica čekala nas je vidno raspoložena Bela. Na ulazu u stan stajao je Miroslav Krleža, nasmijan; rukovali

piše:
Georgij Paro

smo se, skinuli kapute i sjeli za stol, na kojem su bila servirana razna pića. Bela je uskoro poslužila sendviče i kolače. Razgovaralo se o svemu i svačemu. U početku smo Boško i ja bili napeti i suzdržani, ali zahvaljujući izuzetno ljubaznim i raspoloženim domaćinima, opustili smo se i osjećali vrlo ugodno.

Ovo o čemu pišem događalo se gotovo prije pedeset godina i dakako da se ne mogu sjetiti svih tema o kojima smo raspravljali. Krleža se raspitivao za moje podrijetlo. Spomenuo sam mu da mi je mama Ruskinja, koja je kao kći bjelogardijskog oficira emigrirala 1918. iz Rusije i našla se u Kraljevini Jugoslaviji. To je potaklo priču o ruskim emigrantima s kojima su se Miroslav i Bela Krleža družili u Zagrebu. Rekao sam Beli kako me je impresionirala njezina Madeleine Petrovna i kao glumačka kreacija, a pogotovo kao govorna interpretacija Rusa koji su se trudili govoriti hrvatski. Taj je govor ruskih emigranata znao pobuđivati podsmijeh kod slušatelja, a Bela je tu humornu govornu karakteristiku sjajno uklopila u lik. Gledao sam niz *Agonija* nakon te Beline, ali nitko, osim donekle Ete Bortolazzi, nije joj se u toj ulozi uspio ni približiti.

Razgovarali smo, dakako, i o Belinoj ulozi Aurélie u *Luđakinji iz Chaillota*. Sama predstava nije bila bogzna kako ocijenjena, ali ona je bila uistinu

Miroslav i Bela Krleža, 1977.

Vila Rein na Gvozdu 22, u kojoj su, u stanu na prvom katu, od 1952. do smrti živjeli Miroslav i Bela Krleža; danas Memorijalni prostor Bele i Miroslava Krleže

Bela Krleža

Belin mali salon (tzv. Žuti salon)

izvrсна. Nisam siguran da su joj to, već po navadi, priznale i kolegice iz ansambla. Bela je slovila kao osoba koja se koristila činjenicom da je supruga Miroslava Krleže na način da je utjecala na upravu kazališta ne samo da bi dobila najbolje uloge nego i da naštetiti svojim *suparnicama*. Osobno mislim da je u tome bilo više trača nego istine. Ne vjerujem da bi redatelj reputacije jednog Bojana Stupice dao Beli Krleži glavne uloge u nizu svojih haenkaovskih predstava da nije vjerovao u nju kao glumicu. U sjećanju su mi i danas njezine kreacije Anouilhove *Colombe* i Dürenmattove *Posjete stare dame*, koje je napravila s Bojanom. Kao Dürenmattova Claire Zahanassian bila je fantastična: istovremeno šarmantna i zlokobna stara vještica, kao što ta uloga i zahtijeva. Moram napomenuti kako sam u životu vidio još nekoliko Starih dama, ali nijedna nije bila tako bravurozna kao Bela.

Kao Dürenmattova Claire Zahanassian bila je fantastična: istovremeno šarmantna i zlokobna stara vještica, kao što ta uloga i zahtijeva

Bela mi je komplementirala kao redatelju *Ludakinje iz Chaillota*. Posebno ju je impresioniralo što prilikom mizansceneranja nisam imao režijsku knjigu u ruci već sam sve radio napamet. Uspoređivala me je s dirigentom koji dirigira bez partiture. Očito da je u vrijeme Belinih početaka i njezina glumačka sazrijevanja redateljski prosede izgledao drugačije. Redatelj je sve zapisivao u režijsku knjigu i radio s glumcima pozivajući se na svoje bilješke. Tako kako sam ja radio radili su i drugi mlađi redatelji, samo što Bela nije imala prilike s njima surađivati pa je mislila da sam ja neki poseban slučaj.

Belin smisao za humor bio je izvrsno izražen u ulogama Madeleine Petrovne u U agoniji i Aurélie u Ludakinji iz Chaillota

Bela je imala i dobrih i loših uloga, kako to već biva. Jedna od ponajboljih, bolje reći legendarnih uloga bila je njezina Barunica Castelli, koju je na sceni HNK-a igrala četrdesetak godina. Belina Barunica Castelli koju sam vidio u poodmakloj fazi njezina igranja te uloge doimala se na prvi pogled kao glumačka afektacija, no njezina izvještačenost prikivala je tajne, istinu tog lika, a u završnim se prizorima potpuno izgubila i prerasla u animalističku borbu za život. Možda je to bilo staromodno, ali djelovalo je i bilo je apsolutno prihvatljivo kao glumački nastup u odnosu prema vrlo mladom Leoneu u modernoj interpretaciji Vanje Dracha.

Spomenut ću jedan susret koji sam imao s Miroslavom Krležom 1970. na temu eventualne režije *Gospode Glembajevih* u zagrebačkom HNK-u. Godinu dana ranije u HNK-u sam režirao *U agoniji* i Krleža je navodno tom predstavom bio zadovoljan. To me je ohrabrilo da mu ispričam svoju viziju *Glembajevih*. Saslušao me je pomalo

nezainteresirano, a onda me je upitao za podjelu uloga. Kad sam spomenuo da bi Barunicu Castelli trebala igrati Mia Oremović, pogledao me, nasmiješio se i tiho prozborio: „Nemojte to raditi.“ Tu sam rečenicu protumačio kao *nemojte to raditi Beli*. Četiri godine kasnije, kad Bela više nije nastupala u kazalištu, Vladimir Gerić režirao je *Gospodu Glembajevu* s Nevom Rošić kao Barunicom Castelli.

Spomenuo sam da je imala i slabih uloga. Jedna od tih bila je svakako Klara Anita u Krležinu *Areteju*. Međutim, ta je predstava u cjelini

bila tako ispodprosječna da nitko od brojnih glumaca nije uspio napraviti ništa značajno. Nije mi se osobito svidjela ni kao majka u Williamsovoj *Staklenoj menažeriji*. Bila je suviše patetična. Govorilo se kako je svoju najbolju ulogu ostvarila u Nušićevoj *Gospođi ministarki*, gdje je raskošno izrazila svoj komičarski talent. Tu predstavu dakako nisam mogao vidjeti, ali kad je riječ o Belinu smislu za humor, želim napomenuti da je bio izvrsno izražen kako u Madeleine Petrovnoj, tako i u Aurélie u *Luđakinji iz Chaillota* te Clairi Zahanassian u *Posjeti stare dame*.

Bela Krleža (Grofica Székely); HNK u Zagrebu: János Vaszary, *Anđeo u braku*, red. Vojmil Rabadan, 1943.

Eliza Gerner (Vivie) i Bela Krleža (Kitty Warren); HNK u Zagrebu: George Bernard Shaw, *Zanat gospođe Warren*, red. Mirko Perković, 1950.

Tito Strozzi (Urban) i Bela Krleža (Klara); HNK u Zagrebu: Miroslav Krleža, *Leda*, red. Branko Gavella, 1953.

Te večeri poveo se razgovor i o Šenoinoj *Ljubici*, koju je Ervina Dragman briljantno odigrala u Violićevoj režiji. Krleža je negativno pisao o tom Šenoinu djelu i zanimalo ga je otkud odjednom taj veliki uspjeh. Boško mu je ispričao kako je zajedno s Pavlom Cindrićem složio svojevrsan uvod u *Ljubicu* pod naslovom *Slava Šenoi*, koji je započinjao hrvatskom himnom, koju je na glasoviru odsvirao Bogdan Gagić, a nastavljen je nizom rodoljubnih fragmenata iz ilirske književnosti. Premijera je izazvala burno oduševljenje među gledateljima i niz osvrta u novinama i časopisima, u kojima se dalo naslućivati ono što će se dogoditi nekoliko godina kasnije u Hrvatskom proljeću. Rekao sam Krleži da nas na svakoj izvedbi *Ljubice* diskretno posjećuju policajci, koji su se uvlačili u kutove loža i promatrali ponašanje publike. „Ah, znači adaptirali ste, dopisivali ste, bavite se politikom! Sami ste krivi što vas posjećuje policija!“ – Krleža je to izrekao s humorom i bez ikakvog prijekora. Možda se sjetio samog sebe u *Pijanoj noći* 1918...

Razgovor je potrajao do dugo u noć. U jednom trenutku Krleža je pogledao na sat i konstatirao da je već skoro tri ujutro te da je vrijeme za spavanje. Popili smo još jedno piće, obukli se, pozdravili i počeli spuštati stubama prema izlazu iz kuće. Zaustavio nas je Krležin glas: „A znate li vi zašto ste večeras bili ovdje?“ Zastali smo bez odgovora. „Upravo smo proslavili 35. godišnjicu umjetničkog rada Bele Krleže, koja je 14. veljače 1929. godine u Hrvatskome narodnom kazalištu u Zagrebu odigrala Barunicu Castelli u *Gospodi Glembajevima* ovdje prisutnog autora.“ Bilo mi je strašno neugodno. Ja kao direktor Drame HNK-a nisam se toga sjetio! Počeo sam se ispričavati zamuckujući od nelagode. Spasio me je Krleža rekavši: „Vi ste, Paro, mlad čovjek i niste to morali znati. Ali da se toga nisu sjetili intendant Duško Rokсандić i dramaturg Mirko Perković i uopće nitko u teatru, to ipak nema nikakvog smisla. Hvala što ste bili naši gosti i dođite nam opet.“

U travnju 1981. godine umrla je Bela Krleža. Ta me je vijest zatekla u Kaliforniji. Krajem svibnja vratio sam se i posjetio Krležu na Gvozdu. Primio me je u istom onom salonu u kojem smo sedamnaest godina

Bela Krleža kao Barunica Charlotta Castelli-Glembay; HNK u Zagrebu: Miroslav Krleža, *Gospoda Glembajevi*, red. Mirko Perković, 1960.

prije toga slavili Belin jubilej. „Zašto ste došli?“ – upitao me je. „Došao sam da razgovaramo o gospođi Beli.“ – odgovorio sam. Začuo se huk iz kamina. „Čujete li?“ – upita Krleža. „To se čuje vjetar u kaminu.“ – odgovorim. „Ne, Paro, to se javlja Bela.“

HNK u Zagrebu: Miroslav Krleža, *U agoniji*, red. Hinko Nučić, 1947.